

ארכיון תיקי הישוב בגליל
כל הזכויות שמורות
לבלחה ואורי שרפמן
06-750488 ביניק יבנאל טל.

זכרונות אלה הועברו לכתב מהקלטות זקני הישוב בגליל.

ההקלטות נערכו ע"י אורי שרפמן מבית-גן (יבנאל) והם רכושם הפרטי של בלחה ואורי שרפמן.

ההקלטות נמסרו באדיבותם לארכיון בית יגאל אלון בגינוסר לתועלת הציבור כולו.

תמונת ז"ל של אורי ובלחה

=====

אציג את עצמי, אני עמוס מזקדי, עונה גם לשם ברנשטטר. בתחילת מלחמת השחרור
עברתי את השם מברנשטטר למזקדי. עקרונית, אני בעד עברות השמות למרות שזה פוגע בהמשכיות
ובזכויות שמותיהם של מיסדי המשפחות.

אני בנם של יחזקאל ודבורה ברנשטטר שעלו מגליציה. אבא באמצע העשור הראשון ואמא בתחילת
העשור השני של המאה הזאת. אבא עבד בתור פועל בסג'רה כשנתיים ואחר כך בא ליבנאל ומאז
ועד יום מותו לפני כשנתיים חי ביבנאל ואמא תבדל לחיים ארוכים חיה עד היום בביתה ביבנאל
אותו בית שהקימה עם עלותה ארצה. אני יליד 1916. את תשע השנים הראשונות חוץ מגן הילדים
למדתי ביבנאל בבית הספר היסודי שהיה בתחילת הקמתו, הילתי בין המחוזים הראשונים.
אחר כך למדתי שלוש שנים בחיפה, בריאלי ואחרי זה הילתי במחזור הראשון של כדורי. אני
למעשה, בוגר בית הספר ביבנאל ובוגר כדורי. הלימודים בחיפה הוסיפו אמנם להשכלתי אבל לא
הטביעו את חותמם. מאותו יום, אותה שנה שגמרתי את כדורי, עבדתי רצוף במשק שלוש שנה.
המשכתי לפתח את המשק שהקים אבא ופיתחתי אותו. גידלתי במשק בת ושלוש בנים שגם הם בוגרי
כדורי. אחד מהם כבר ממשיך ואני תקוה שכל השלושה האחרים ימשיכו בדרך זו.

לפני כ- 12 שנה, אחרי מלחמת ששת הימים, יצאתי לפי בקשה של מוסדות לעבודה ב"שטחים".
אמנם יצאתי לשנה אחת. אבל בינתיים חזר בן אחד מהצבא וחזר גם השני ועבדתי כמעט שלוש
שנים ברמת הגולן בתור קמ"ט נכסים ואחרי זה בדרום סיני כשלוש שנים וכיום, כשבע שנים
אני במנהל מקרקעי ישראל עובד כאחראי ארצי לנושא המיעוטים.

זו בקצרה ההסטוריה עד היום ובהתאם לשאלתך, כמו שדיברנו קודם, אנסה עכשיו לגעת בשני
מישורים. בהתאם למה ששוחחנו קודם אני יכול לומר - שזכה הדור שלנו, הדור שנולד בסוף
העשור הראשון ובתחילת העשור השני של המאה הנוכחית. זכינו משום שראינו את ההתישבות ואת
החקלאות בהתהוותם מאז ועד היום. זכינו לראות את ההגנה בשלביה הראשונים ולא רק לראות
אלא לקחת חלק פעיל בכל נושאי ההגנה ובסחוף הישוב מהקמתו ועד היום שאנחנו רואים את
צה"ל במלוא עוצמתו. נכון שהשלבים הראשונים היו עוד בסוף המאה הקודמת ואני אינני יכול
להגיד שאני זוכר ארועים שלפני שנת העשרים. אבל גם מה שאינני זוכר, זכינו לשמוע על כל
הנושאים במקורם.

ומכיון שזו דרכו של עולם, שכל ארוע וכל התרחשות לובשים ופושטים צורה ככל שמתרחקים, אנחנו זכינו לשמוע על הכל ממקורות ראשונים, מאנשים ראשונים.

כמו שדיברנו, אני רוצה לדבר על שני המישורים האלה ולדבר על כל מישור במקביל ובנפרד.

בשלב זה, אנסה לדבר על ילדותנו ביבנאל וכן על נושא הכחשון, ההגנה וההתגוננות (מיום שעמדנו על רגלנו). רכישת הנשק וקשה מזה הצפנת הנשק. אנסה לדבר על כל אלה למרות שאינני מתימר להיות מהמספרים המקצועיים.

אז בוא נתחיל באמת מהימים הראשונים שאני זוכר את עצמי, מגן הילדים ומבית הספר. המושבה לא היתה אז מה שאנו קוראים היום "יבנאל רבתי - בקעת יבנאל - מועצת יבנאל. שני ישובים היו בסמוך זה לזה - יבנאל ישוב קטן, נקראה אז ימה. ואני זוכר כאשר אמרו לנו שלא צריך לקרוא לה "ימה" אלא "יבנאל". והיתה בית-גן, שנקראה כך מהיום הראשון ולא נקראה בית-ג'ן.

היות ובית הספר היה ביבנאל והבית-גנים באו ליבנאל ללמוד, אז כמוכן, כדרכם של ילדים ראינו בעובדה זו עליונות. הבית-גנים לא חשבו את עצמם לילדי פרויניציה ונאבקו על מקומם כשנים הם בהחלט לא חשבו את עצמם לנחותים וראו עצמם כשנים בין שוים. הם יזמו מלחמות ואנחנו כשהיינו עוד ילדים קטנים שימשנו נושאי כלים של המבוגרים יותר. אני זוכר את אברהם נלסנבוים כשבא רכוב על הסוסה האדומה ואת אברהם יופה שהיה מהצעירים יותר. את צבאות בית גן נלהל ישראל גופן והמלחמות התנהלו בדיוק כמו שמוספר בספרי הילדים. כמוכן שזה הטביע את חותמו עלינו כילדים.

נושא אחר שהשפעתו היתה גדולה לא פחות היו הבדואים מסביב. סביב המושבה היו מאהלים של בדואים. המאהל הקרוב היה מאהל בצד המזרחי בין שתי המושבות. השבטים ערב דלייקה וערב אל סורו ישבו במורדות המזרחיים לצד פוריה ואלומות (היום). המאהל הגדול היה בוואדי שבין יבנאל לבית גן (אום-אל-וידיאן). זה לא היה מאהל של שבט מסוים. היו בליהם זבחים, והיו מהדלייקה והיו מהגדיש. אלה היו ערבים שעבדו במקום ורעו את צאנם ואת צאן האכרים. הערבים והיהודים חיו פה מתוך כבוד הדדי. אני מדבר על סוף העשור השני.

אם היה מאבק בין הגרולים הוא היה על רקע הבעיות הכלכליות המאבק בין הילדים היה מאבק רצוף של קינטורים הרדיים כמו הם אמרו: דין מוחמד ב-סייף ואז אנחנו היינו עונים להם: דין-אל-יהוד ב-ברוד. ומדיבורים היינו הרבה פעמים עוברים לקטטות באבנים. אני חייב לציין שבאותה תקופה למדנו שאם אנחנו לא מתגמדים אלא תוקפים - ידינו תהיה על העליונה.

באותם הימים גידלו אווזים. בעונת החורף לפני ואחרי הלימודים, היינו יוצאים לרעות את את עדר האווזים מעל המושבה לכיוון מערב ולכיוון דרום, שם היו מעינות קטנים והיה עשב זה היה קרוב למאהלים של הבדואים. בקיץ היינו הולכים לשדות השלף או לגורן בקרבת המאהלים של הבדואים. ואז אם בכל התגרות היינו עונים בתקיפה למדנו שזו הדרך לא להפגע.

אם להגיד שמיום שאנו זוכרים את עצמנו אנחנו במלחמות ובמאבקים - הרי מה שזכור לי הם מאורעות 21, אלה כבר לא היו על תקן של תגרה אלא היו מאורעות. אני זוכר שבחצר של לונץ או ליפשיץ, בין בית הספר והמושבה חנה צבא הודי. אנחנו בתור ילדים היינו באים והם היו מרכיבים אותנו על הסוסים היו נותנים לנו ג'ם (ריבה). אל תשכחו שאז דברי מתקיפה לא היו בנמצא בבתיים וילד לא היה לוקח לעצמו. חוץ מ"דבס" לא ידענו שום דבר מתוק באותם הימים.

אז אכלנו ריבה טובה והתקרבנו כמוכן לחיילים. וכמו בכל העולם חיילים נערצים על לידים ואנחנו הערצנו אותם. אני זוכר שיום אחד יצאנו בשעות הצהריים מבית הספר, אינני זוכר אם הייתי אז בגן או בבית הספר, כי הגננת לימדה אותנו גם בכיתה א', בכל אופן החזירו אותנו לכית הספר מיד וסגרו אותנו בכיתות. מהחצר של לונץ נורו יריות ממכונת היריה (מה שקראו אז-מיטלרוז) לכיוון ההרים בצד מערב מהמושב. מסתבר שהיתה שם התקלות של ערבים. התמונה הזאת זכורה לי כמו היום. אחר כך הסבירו לנו שהערבים ניסו לתקוף את המושבה ודווקא בשעות היום. וניתן היה להשוות את ההתקפה הזאת למאבק בתל חי. אז הצבא הוודי פתח כמוכן באש. הזכרון הזה נותר לי ממאורעות 21.

ואם נחזור פעם נוספת לבית הספר ואם נפעיל קצת את הדמיון, הרי שהפרוודור היה בלי גג וכלי רצפה, האולם, מה שקוראים היום, היו 6 כיתות בצורת "חית" כשאת הכיתות מחולקת לכיתה ולחדר מורים.

הגננת היתה שרה גפני, לפניו אני מודה שאינני זוכר. בשלב מאוחר יותר, כשעלינו לכיתה א' היתה בת-שבע לונץ המורה. אנחנו זוכרים אותה לטובה כי באותה שנה היא ילדה את יוסל"ה לונץ ומרבית השנה היינו בחופש. לפעמים היתה באה הגננת לטפל בנו קצת, אבל הטיפול לא היה יעיל. היינו כיתה גדולה, הכיתה הגדולה הראשונה בבית הספר, עד לאותה שנה, היו שתי כיתות לומדות ביחד בגלל מספרם המועט של התלמידים. בכיתה שלנו היו למעלה מ-30 תלמידים. רוב שנת הלימודים לא למדנו וכמו שאמר אותן תלמיד - זה היה מצב מצוי, המורה לא מתה היא רק חולה. וכשהיתה באה ללמד היתה הולכת לפחות פעמיים בזמן הלימודים כדי להניק, ולנו היו חלים מצוינים.

בכיתה ב' קיבלנו מורה בשם חנה סוחר, היום חנה ברש והיא נמצאת בכפר יהושע. לפני כ-15 שנה, באתי לחתונה בכפר יהושע, משהל"ה ביידיץ, התחתן עם אחת הבנות של כפר יהושע. עד אז לא ראיתי את המורה חנה, וזה עשרות שנים. כשבאתי לאולם, שאלתי באם היא נמצאת באולם, אמרו לי שהיא איננה, בקשתי שיאמרו לי מתי שתכנס לאולם, ואמנם כך היה, כאשר היא נכנסה ניגשתי אליה. אמנם אני לא "ארטיסט" אבל שאלתי אותה - את לא חנה סוחר? היא אמרה - כן. ואז אמרתי לה - אמנם לא ראיתי אותך מאז כיתה ב' אבל רק נכנס הכרתי אותך. היא כמוכן שאלה מי אני, ואני אמרתי לה שאני עמוס. ואחר כך שאלה - האם באמת הכרת אותי? ואני עניתי מה זאת אומרת, רק נכנסת הכרתי אותך. זה שקר שיותר לעשות, זה נהנה וזה לא חסר. היא נהנתה וגם אני נהניתי.

עד כמה שאני זוכר, אמרו שאני לא הייתי בין המנהיגים, אבל היתה לנו בהחלט כיתה קשה והמורה חנה סבלה אצלנו סבל רוחני וסבל גופני ולא הצליחה לעשות עמנו שום דבר באותה שנה. ובכל זאת, כנראה שאלהים יושב למעלה ודואג לצאן מרעיתו. בכיתה ג' קיבלנו את אדון אורי. עצם התופעה שלו ביום הראשון, חגור בחגורת העור הרחבה מהגוד העברי, והדברים שאמר - דעו לכם שאני הייתי בגוד העברי ואני עדיין חילל - עשו את העבודה. עוד באותו יום קיבל אחד הילדים את נחת זרועו, ולא אגיד שמות. אני באמת לא יודע, אם יד קשה זו שיטת חינוך טובה או לא, על זה יתוכחו הפדגוגים, אבל זה שהוא הפך אותנו לכיתה שיושבת ולומדת אז צריך לחשוב פעמיים אם צריך באמת לפסול לגמרי את השיטות הישנות.

ואם שאלת מי היו חברי בכיתה, אז אחתיל מזה שקיבל את החינוך היסודי ביותר אצל אדון אורי, אבל כפיצוי קיבל גם את בתו, זה היה שמואל דוכובנה היום דותן. אם אגיד בהערכה לא מדויקת הוא קיבל בין שליש לחמישים אחוז מהמכות - זה יהיה פחות או יותר מתאים למציאות. הוא קיבל טיפול יסודי ביותר אבל נקם את נקמתו ולקח לו את הבת.

אני מצדין בתחילה את אחד החברים הותיקים אחרי שלוינו אותו למנוחות, אלקנה סוזנוב. ואני מצדין את ישראל שרפמן ואת מנחם שרפמן. כמו כן, בכיתה זו היו חיימק"ה לבקוב ונתן בכור היו שלום קורקיין וישעיהו קרמר, עובדיה אברמסון ואחיעם שושני, אותו לא ראיתי מלפני מלחמת השחרור, אבל אומרים שהוא אמן גדול. אמנם לא ראיתי אותו ולא ראיתי את יצירותיו, אבל אם אומרים זה בודאי נכון. זו בהחלט היתה חבורה נכבדה שהטביעה את חותמה על הסביבה. יענקל"ה מיזל ודודיצחקי היו גדולים מאתנו בשנה. נו, והיו בנות אחרות בכיתה, אסתרק"ה הולנדר עזבה כשהיינו קטנים. אבל היו רינה, שמחה ועליזה - כולן בשמות של שמחה וששון. היתה רינה רינה גופן, אני מודר שמאז שעזבה את יבנאל בכיתה ד' לא ראיתי אותה. היתה שמחה קוקזי, שלדאבובי, אני צריך להוסיף ז"ל, והיתה עליזה שעמה אני נפגש מדי פעם. אורי יופה היה גם הוא אתנו עד שעזב את יבנאל בכיתה ג'. אני חייב לציין, שמאותה שנה שאדון אורי לקח על עצמו את הצד החינוכי שלנו וגם לימד כמה ממוקצועות היסוד, הפכנו לכיתה. (אני לא זוכר אם אורי יופה זכה לקבל חינוך מאדון אורי). בכל אופן, מאותה תקופה הכיתה החלה להראות ככיתה. באותה תקופה קיבלנו חינוך תורני-דתי מאדון בירנבוים שגם לו היתה שיטת הוראה משלו. היה לו ספר גמרא או ספר משנה שבעזרתו היה מלמד את התלמיד - כך היה אומר - אם לא נכנס בטוב אז... והיה מוריד את הספר הזה על ראשו של התלמיד. כנראה שזה השפיע. אם לא דרך האוזניים אז בעזרת מכה על הראש היה התלמיד יושב בשקט במשך כל השיעור, אם קלט את החומר או לא, אינני יודע. באותה תקופה או שנה אחר כך, הגיעו גלפמן ושרה ברז'ינסקי. גלפמן לימד את הכיתות הגבוהות ואותנו לימד פחות. הוא עסק בעיקר בפעילות הנוער ביבנאל ובהחלט היה אישיות יוצאת דופן מיוחדת מאוד. הוא נתן כיוון להלך הרוח של הנוער ביבנאל באותם הימים. שרה ברז'ינסקי היתה מורה מעולה שכולנו זוכרים היטב.

אתה שואל, מה עשו המורים "בזמננו" חוץ מאשר לימדו? - אני אינני אוהב כל כך את השאלה הזאת. היא משרדת "זקנה" - אבל הבה ונציג את זה כך - המצב ביבנאל ובכל הארץ באותם הימים, היה כזה שדרש המורים שיתוף מירב במהלך החיים היום-יומיים. חוסר תקשורת, העדר רדין וסלויזיה, בקושי עיתון יומי שהגיע למחרת יצרו תנאים שדרשו פעילותם של המורים גם בשעות אחר הצהריים והערב. המורים לימדו בבית הספר, לימדו בחוגים ובשיעורי ערב לבוגרים, לא בהכרח אלה שסיימו את בית הספר המקומי. המורים ארגנו שירה בציבור ופעילויות תרבותיות מגוונות שנתנו תוכן לחיים החברתיים של הקהילה. ניתן לומר שהעגל רצה לינוק והפרה רצתה להיניק.

מובן שלא כל המורים תרמו לחיים החברתיים במקום כמו גלפמן וכמו שרה ברז'ינסקי. אינני בטוח שהיום, ניתן היה לארגן פעילויות כגון אלה.

שאלת על נושא הטיולים - היה לי פעם ולכוח, באם מ"בקה צרר" כשלנו "יכולים לצאת" בני אדם רחבי אופקים? לדעתי, אנשים חיים במישור או על ההר אומרים - אנחנו רואים את העולם, לעומתם

ולכן, יתכן שאולי העובדה שגדלנו ב"בקעה" ומהגג ראינו רק למרחק קטן שאחרינו היה "סוף העולם" נתנה לנו את הדחיפה לטיולים הרבים שערכנו. חלק גדול בארגון טיולים אלה היה למשה זלמן ז"ל וליהודה איליוביץ. הם היו ממש משוגעים לנושא. ובהחלט אהבת הטיולים השפיעה עלינו גם בתקופה מאוחרת יותר. אני ורבים מחברי עברנו ברגל אוברכיבה חלקים גדולים של הארץ הזו. ועם הגיל התרחב וגדל מסלול הטיולים והספורים. הכרנו את הארץ הזו ברגליים.

כשהיינו ילדים, הרי כל ילד שראה את הטלע מעל יבנאל, היה חייב להגיע אליו. כל ילד היה חייב להגיע אל כנפי הברזל באום-זריר דרומית-מערבית ליבנאל. זו היתה נקודת ציון במפות הראשונות. והלכנו לכיוון שרונה והתקרבנו אל הכפרים הערביים בסכיבה ויצרנו אתם קשר. והלכנו לחדר, שם היתה ארכיאולוגיה, היקב החצוב בסלע. וצעדנו בשבילים וכמעיןות בסכיבה וכמובן שכל זה נתן את אותותיו בתקופה מאוחרת יותר. משנת 21 עד שנת 29 היתה תקופה רגועה פחות או יותר, ואנחנו השלמנו את קו האופק שלנו במאורעות 29 ועד שנת 33, בגרנו במקצת. היו לנו כבר קשרים עם ההגנה ולמדנו מה זה נשק. בסך הכל למעט תקופה קצרה של מתח בשנת 33, משנת 30 עד שנת 36 עסקנו בטיורים מגמתיים, אפשר לומר טיולים מכוונים. היינו כבר בחורים בני 18, שוחחנו על העתיד וידענו מה שמחכה לנו. יצאנו להכיר אזורים שהיום הם לא שלנו. סירנו בירדן ולנו בשטח. ערכנו טיולים לחרמון, יצאנו מהבניאס לכנרת או מבית שאן לים המלח ועלינו עם ואדי קלט. אני זוכר שבאחד הטיולים, אחרי שלושה ימי טיול, אמר לנו יענקל מיזל, הוא היה אתנו במרבית הטיולים, בקיצור כל הדרך הוא אמר לנו - תראו נגיע לירושלים, יש לי שם דודה שגרה על יד הפוסטה החדשה, והיא תקבל אותנו.... אני זוכר שאוכל כבר כמעט לא היה לנו בילקוטים וחכינו בכליון עיניים לפגוש את הדודה של יענקל"ה. נכנסנו לירושלים ויענקל"ה תפס את אחד הסבלים הערבים ושאל אותו - (בערבית) איפה הפוסטה החדשה? - הסבל לא ידע איפה הפוסטה החדשה והציע לנו ללכת למקום אחר - (?) את הפוסטה כמובן שלא מצאנו ואת הדודה של יענקל"ה לא פגשנו מצאנו איזה ברז, התרחצנו והלכנו ללון באיזה בית ספר. למחרת חזרנו הביתה באוטובוס.

כשהתבגרנו עברנו לשלב הטיורים המגמתיים עם אנשי מקצוע מירושלים ומאזורים אחרים בארץ. אחרי 36, בשנת 40, לקחנו חלק פעיל בפעולות ההגנה. אני כבר עברתי קורס מדריכים והתחלנו לגבש יחידות בהגנה. עברנו אימוני נשק, היינו קשרים וכוח עזר כאחסון הנשק וכד'. בהדרגה החלו להעביר לידינו תפקידי פיקוד והנהגה. החלו לבנות את כוחות המגן המקומיים. ותרשה לי לגלוש לנושא שאולי לא כל כך קשור ביבנאל אבל יבנאל לקחה בו חלק. הנושא הזה של הכוח המאורגן, כוח ההגנה, והמחתרות של הפורשים שקראנו אז. נושא שאולי נוח יותר להסתכל עליו בפרספקטיבה של השלושים שנה שעברו. אינני מתחם לנושא בביקורת ולא אומר שאולי קודם ניסה מישהו לטשטש את חלקם של הפורשים. בהגנה היה מאורגן הישוב כולו, ההתישבות העובדת כולה, הציבור החקלאי כולו. באחת השיחות שהיו לי בבית ספר לפני כשנה, ביום העצמאות, אמרתי להם - אני אינני אומר שלמחתרות, מה שקראנו הפורשים, אנשי אצ"ל ולח"י לא היה חלק בגרוש האנגלים או לא היה חלק בשחרור הארץ, האנשים האלה נתנו את נשמתם למטרה בדרך שנראתה להם. הם פעלו במלוא האידיאל. אבל אי אפשר היום לבוא ולהגיד - אצ"ל גרש את האנגלים.

ואם להיות ציני, הרי זה כמו אותו הזכוב שעמד מתחת לזנב של הפילה ושאל אותה כאם העקיצה כואבת.

אינני מזלזל בחלקו של האצ"ל, ואולי טוב שעל יד ישוב מאורגן יש חלק לא מאורגן שאפשר להטיל עליו מה שלהנהגה הפוליטית לא נראה.

אורי - אני מרשה לעצמי להתפרץ לדבריך ולשאול - האם היו לכם ביבנאל "תקליח" עם הכרזת בגייל איתן התיק? כל הזכויות שמורות לבלחה ואורי שרפמן בית-גן יבנאל סל. 04-750488

- להגיד שלא ידענו מזה, אי אפשר, אבל חוץ מהמקרה הזה וחוץ מהמקרה של מנחם לונץ ז"ל, לא זכורים לי מקרים מיוחדים. אנחנו זלזלנו בהם, אפילו לא התיחסנו לענין בכובד ראש. היינו מעזיזים בכל ההתרחשויות, היינו מעזיזים בסזון, ידענו שפה ושם מתחבא משהו אבל כוחות המגן של הישוב היו מאורגנים בכוחות ההגנה וספק אם ידענו בדיוק מה עושים הכוחות האחרים. ובתקופה זו של בקורת אני חייב להגיד מילה לזכותו של ראש הממשלה של היום, לא מפני שאני תומך גדול בו, ואני אומר את הדברים בהרגשה שלמה, חייבים להכיר בזכותו, הוא ידע מתי להגיד "הופ, עצור!" ואילו לא אמר מלים אלה, יתכן שהיינו יוצאים למלחמת אזרחים ולא פעם אחת, אלא פעמיים או שלוש. וזה שלא פרצה מלחמת אזרחים - זה יותר בזכותו האישית ולא בזכות התנועה שבראשה הוא עומד.

את הדברים הבאים שמעתי באיזה מקום ואינני זוכר היכן, בכל אופן אחזור עליהם - הגנת הישובים עוד מלפני תקופת "השומר" היתה בנויה על הגנה היקפית. שמרו על הישובים, שמרו על הקשר בין הישובים.

היו תגובות של שומרי השדות, יונץ, מוטק"ה סוקניק, חיימק"ה ורוד. במקום תקפו, חיכו לכנופיה בחוץ. אני לא מדבר על תקופה יותר מאוחרת שוינגייט הכניס את השיטות שלו וחיימק"ה תפס את המקום הראשון ביישום. יש לנו זכות ראשונים ביציאה מחוץ לגדר. השריפות, הכנופיה שניסו לתפוס ויש דוגמאות רבות אחרות, חכינו להם בזייתים, היום הזייתים זה יבנאל אבל אז הזייתים היו במרחק של קילומטר או אפילו קילומטר וחצי מהגדר. ישבנו שם וחכינו להם, לא חכינו להם בתוך המושבה, ואלה הן עובדות. וציינו את זה כבר בכמה מקומות שחלקנו לא מבוטל כקטע הזה.

אני רוצה להגיע עם כוחות ההגנה עד לערב מלחמת השחרור ולהפרכת הכוח לצבא סדיר.

אין מה לדבר שמאודעות 36-39 והקמת היחידות של וינגייט לימדו אותנו דבר אחד שאם אתה מתקיף את הפרטנר שלך למאבק אז כוחך גדול. אם אני מנסה לשחרר את המאבק על האדמות - אדמות פוריה בחלקן נתפסו על ידי ערבים, קיבלנו את זה לעיבוד, באנו והתחלנו לרדוף. אם אלה היו אדמות שרונה - לא חכינו שהערבים יבואו, גייסו את כל הבהמות ורדפנו, למדנו סוד אחד - אם אתה רודף אתה מנצח!

התגרה המפורסמת כדורוי הסתיימה במשפטים, יגאל ז"ל לקח בה חלק נכבד. היינו קבוצה קטנה של נערים והיה ים של ערבים. אנחנו רדפנו! ומאיפה, תשאל, היתה לנו החוצפה לרדוף? - היה לנו בטחון רב בצדקת דרכנו ואני חושב שהבטחון הזה נתן לנו עליונות במאבק ובקרבות של תחילת המלחמה. כן, למען האמת, מבחינה צבאית אף פעם לא נאמר לנו שיש לנו איזה סיכוי לנצח. רק הבטחון העצמי ושיטת הלחימה שלנו אפשרו את הנצחון. ואם נחזור למאורעות 36 הרי שאנחנו אישינו את העמדות במספר רב של צעירים ולא פעם קיבלנו על כך הערה מהפיקוד. למרות שמחיתהו קסטיצקי היה קצת מבוגר מאתנו, הוא היה המפקד שלנו. הכוח היה מרוכז בשתיים-שלוש כיתות או יחידות מוגברות. הענין היה מסודר בצורה שבלונית, מסביב ליבנאל היו עמדות ובכל עמדה ישבו אנשים. העמדות היו מאוישות ביום ובלילה, בחורף ובקיץ. ביום היה מספר אנשים סמלי בלבד ובלילה היו לפחות 20 בחורים. רובם היו מתבטלים אבל אם היו זקוקים לכוח מידי, פעם או פעמים בשנה, הכוח היה מוכן "מתחת ליד", הכוח היה שם מוכן לפעולה מידי.

זה היה הקו שהנחה אותנו ואת האחרים. זה היה הקו שהנחה אותנו אחר כך במלחמה וזה היה הקו שהנחה אותי במשך 10 הימים בסג'רה כשפיקדתי על הגזרה ההיא. עם כל הקושי במוצבים, תמיד החזקתי על יד את הכוח הטוב ביותר שיכולתי, כדי להכות מכת נגד או כדי להגיש עזרה מידי

למוצב ברגע הקריטי וזאת למרות שהיינו במצב צבאי קשה לכל הדעות. מחלקה רעננה מוכנה ליציאה להתקפה בעומק, היתה יתרון חשוב ביותר. כוחות המגן הישראלי הגיעו לשלב מסוים של התארגנות

ערב 47. היו כיתות והיו פלוגות אבל לפעולות של ממש לא יצאה יותר מכיתה. ואז, ב-47

התחיו להתארגן לגדודים ולחטיבות.

ארכיון תיסקי חישוב בגליל
כל הזכויות שמורות
לבללה ואורי שרמבן
בית-ט' יבטאל סל. 06-750488

ה"גלישה" שלי מלימודים ומטוילים כיתתיים לסיורים מגמתיים ולסיורים משולבים עם הכרת הארץ למטרות לחימה, נעשתה ככוונה. למעשה לא נגעתי בנושא הנשק, הסליק וצבירת הנשק. אנחנו גדלנו עם הנושא הזה. למעשה נולדנו אתו. אני זוכר שבמאורעות 21, לא תארו לעצמם ה"גדולים", ארון יופה ויחזקאל כרנשטטר וגם האבא שלי, שאנחנו בעצם מכינים על מה שהם מדברים.

אורי - סלח לי שאני מתפרץ, אבל לפי סיפורי "השומר", אנשי יבנאל לא אספו נשק עד שהם באו. למעשה, הם טוענים, שאנשי המושבות לא רכשו נשק עד שהגיעו אליהם אנשי "השומר".

אינני רוצה להכנס כאן לויכוח, אבל על איזה שנים מדברים כאן? אנשי "השומר" ישבו ביבנאל

כבר בשנים 17-1915. אז על מה מדברים על שנת 1910?

בוא ניתן את הכבוד כולו לאנשי "השומר", קטונתי מלדחות את דבריהם. בוא נאמר שאיסוף הנשק

נעשה בהשפעת אנשי "השומר".

אני זוכר שאספו נשק. אני זוכר שאצל חיים יופה היה נשק בארון הכלים בנגריה. הם היו בטוחים שאנחנו לא יודעים אבל היה שם מחסן פצצות. כשבנו את הרפת שלנו ב-24, את הרפת המודרנית הראשונה, חפרו שם בור גדול. שאלתי את אבא, כמו שכל ילד היה שואל את אביו - מה פתאום דב יופה חופר אצלנו? ענו לי שבשביל לחפור בנין בטון צריך לחפור יסודות וכך עושים. אני זוכר שאמתי לאורי ולשמוליק - מה אנחנו לא יודעים מה שהם עושים? בטח יהיה פה מחסן נשק. במאורעות 29, כבר היינו גדולים, והנה פתחו את המחסן הזה - לא חשוב שהוא היה מלא מים וכל הכדורים והרובים היו רקובים, אבל זה לא משנה - לא ידעו בדיוק איך לאחסן את הנשק. אנחנו ידענו שאוספים נשק. אני זוכר שלאבא שלי היה רובה בסליק. היה צריך להזיז וללון על יד התנור לאחורי התנור, אם נגעת בקיר בנקודה מסוימת נפתח פתח והיה שם רובה אנגלי. הרובה הראשון שראיתי ואבא אף נתן לי לדרוך אותו, לא ממש להכניס כדור. במאורעות 29, הייתי בן 10 או בן 12 וכבר ידענו מאיפה להביא נשק לאנשים. המאמץ לרכישת נשק בא מבחוז. ראינו אחר כך במלחמת השחרור כשחטר נשק ליחידות המאורגנות, התגלה איזה ישוב ירע לאסוף נשק ואיזה ישוב לא ידע. והיתה תקופה של רגיעה וזה טבעי שבתקופה של רגיעה גם נושא הנשק היה קצת ברגיעה. אחר כך התחילו מאורעות 36 והתחילו לטפל בנושא במלוא המרץ, רכשו נשק איפה שרק אפשר היה. לנו היה ערבי בחורבות פוריה - חוסיין דרליגר, היה גונב נשק מהבריטים ומוכר לנו, וכמוכן שלנו לא שינה דבר אם הנשק היה גנוב או לא. בתקופה מאוחרת יותר היינו רוכשים נשק מסוחר אחד בחיפה. היה אחד ברוסקי שהיה מנהל עבודה אצל פלדמן והיה לו קשר עם האנגלים. הוא היה מטלפן אלי - עמוס, יש לי איזה חלק חשוב בשבילך. אם אמר "חלק חשוב" - ידעתי שזה חשוב והייתי בא אליו וקונה בדרך כלל ארז כדורים. אלה היו הקניות הפרטיזניות. בתקופה מאוחרת יותר החלה להתארגן אספקת נשק ארצית חלוקה מרכזית. הכל התארגן בצורה הטבעית ביותר. אז היו האלוף שמיר, אז שלמה פיטסוק ופיניח הסיס, אחראים על הרכש. את הנשק קנו במאורגן בפולניה. קנו אז את הרובים הפולנים והתחמושת בתעשייה של "רדום". באשדוד היה מחסן נשק אזורי שעבדי ז"ל היה אחראי עליו. אנחנו היינו מקבלים משם ומעבירים אלינו. למעשה היו שני שלבים. הנוטרות חוץ מאשר נתנה נשק ליגאלי יכולת להתאמן בגלוי ברובים אנגליים ואם התאמת ב"לואיס-גן" לעיני האנגלים יכולת להעביר את הטקטיקה לאחרים שהתאמנו במרתף על ה"רקס".

אבל זה היה כבר בתקופת האנגלים ולכן אנחנו חייבים לחזור אחורה. הנשק היה מונח במחסנים אצל מספר אכרים והיו ביניהם כאלה שלא ידעו בדיוק מה יש להם. על חפירת המחסנים אפשר לספר ספורים רבים ולא במשך ערב אחד אלא במשך שבוע שלם. תאר לך שאתה צריך להכנס למחסן תבואה מלא תערובת וחיטה ואבק ולהספיק במשך לילה אחד לחפור בתוכו בור בעומק של 2מ' ואין לך מקום לשפוך את העפר, אלא רק "לבלוע" אותו. לקבור את הצינור שהיה באורך של

היינו מפרקים את העגלה של אותו אבר, לוקחים את ה"פוטערגישטעל" - 2 הגלגלים הקדמיים עם היצול, קושרים לפרדה אחת ולזה היינו קושרים את הצינור הכבד כדי שאפשר יהיה להרים אותו ולהעבירו למקום אחר.

כבר בתחילת המאורעות התברר שלא ידעו בדיוק כיצד לאחסן את הנשק. ואז התארגנו בעלי-מקצוע שהדריכו את האחרים - אחסון ושמירה על הנשק היו נושאים חשובים ביותר. את הנשק צריך היה לבדוק כל פעם מחדש וכל הבדיקות האלה נערכו בלילה. היו מספר נוסרים שנקראו כך רק לצורך המפקדים ואת המשכורת שקבלו העבירו לקופה וממנה היו משלמים את ימי העבודה בסליקים (כ-20 גרוש ליום. משכורת של נוסר היתה 6-5 לירות לחודש.

את הנשק פוזרו למעשה בצורה גיאוגרפית. היו מחסני נשק אצל מתיתיהו, אצל אברם-לייב, אצל רפול ואצל אחרים. איפה שעכשו גר עמנואל קרמר היה מחסן המכונות שלנו ושם היה מחסן נשק מרכזי. אצלנו כמובן היה מחסן ובחצר של חיים צימרמן שהיתה חצי עזובה ואותה יכולנו באמת לנצל היטב, ובהחלט יכולנו לעבוד שם יותר בשקט.

כשהחלו החיפושים היינו צריכים להעביר את המחסנים ממקום למקום. עבדנו בלילות עבודת-פרך ממש. כל פעם התקבלו פקודות העברה וצריך היה לבצע את העבודה במהירות. היינו עובדים בשני שלכים - בשלב הראשון היינו גומרים את החפירה, עשינו הפסקה ואחר כך מעבירים את ה"מחסן" וקוברים אותו. בהפסקה, היה מתיתיהו מביא לחם טרי וחלבה משמריהו ליון האופה. אני זוכר שלילה אחר היינו צריכים להעביר מחסן בחצר של דוכובנה. זה היה בחורף. באחת בלילה גמרנו את החפירה ואצלנו במרפסת התחילו את ה"כיבוד". שניים הלכו להביא את המחסן, שמוליק בעצמו רתם את הפרדה. והנה אנו באים להוריד את ה"מחסן" לבור, ונעשה לנו חושך בעיניים. הבור היה מלא מים. אמנם ידענו שיש "דרנג", אבל לא תארנו לעצמנו שבדיוק כאן תהיה בעיה. השעה היתה כבר שתיים לפנות בוקר, שא של מתח, מה עושים? ההחלטה היתה צריכה להתקבל מהר - וכך מבלי לחפור ומבלי לסמן קברנו את ה"מחסן" בזומזומיה שלנו. בינתיים ירד גשם והיו חיפושים ואפילו חרשו את השדה. כעבור שבועיים, כאשר הלכנו לחפש את ה"מחסן" עבדנו במשך כל הלילה עד אשר מצאנו אותו.

אני זוכר שלעתים קרובות היינו מתעכבים ליד מחסן הנשק ה"רשמי" שהיה במועצה, הסתכלנו בקנאה על שורות הרובים ועל התחמושת, הכל היה כל כך מסודר - ואז כמובן היינו אומרים זה לזה - מתי נגיע ליום שבו גם הנשק שלנו יעמוד בצורה כל כך מסודרת!

זה היה נראה כמו חלום.

**ארכיון חסידי הישוב בגליל
כל הזכויות שמורות
לבלחה ואורי שרמץ
בית-ט"ן יבטל טל. 04-750488**

היו קניות נשק מאורגנות והיו לכך תקציבים מהועד ומההתאחדות, וקנינו בכל מיני דרכים. אבל כידוע נאלצנו לעשות מגביות. ואם נגיד שבנינו אז (בשנים 39-36) סכום של 20 לירות (כ-2 טון חיטה) הרי שזה היה סכום עצום. אני חייב להגיד לזכותה של יבנאל ש-90% מהתושבי שילם. לפעמים בקושי, לפעמים בתשלומים לשנתיים, אבל שילמו. היו כאלה ששילמו ביד קשה אבל רובם ראו בעניין הזה - עניין קדוש!

יתכן שלפעמים היינו בוטים מדי, לא היינו עדינים מספיק והתנהגנו ללא טקט, אבל עצם ההרגשה שאנו עושים דבר קדוש הצדיק את המעשים.
ארכיון תנייני הישוב בגליל
כל הזכויות שמורות
לבלחה ואורי שרמון
בית-ץ יבטאל סל. 780488-06
וברשותך לא אזכיר שמות.

וכאן הגענו לימים שלפני ה-29 לנובמבר. הישוב המאורגן כבר ידע שאנחנו צריכים להיות מוכנים לא לתגרות ולמאבק עם כוחות מקומיים, אלא מוכנים למלחמה הרבה יותר רצינית וצריך לפקוח עיניים מסביב. וב-46, השקיעו הרבה מאמצים במאבקים פנימיים. כמוכן שאסור לשכוח את המאבק עם הבריטים. באותם הימים אני כבר הייתי בוגר קורס מ"מ - "יבנאל אחד". לפני מספר חודשים מלאו 40 שנה לקורס הזה. זה היה הקורס הראשון שבוגריו קבלו קצונה בצה"ל מבלי לעבור קורסים נוספים. היו קורסים נוספים בשם הזה "יבנאל אחד", אבל זה היה הקורס הראשון שבו הדריכו אנשי מקצוע ולא סתם חובבים. מפקד הקורס היה לב ז"ל שהיה אחד המפקדים הבכירים ב"שוצבון" - הצבא העממי האוסטרי (אם זכור לך היה מרד הפועלים באוסטריה ולב היה אחד המפקדים). המעניין בספור הזה הוא שבאותו קורס קיבלנו הרצאות מפון-פרידמן שאחר כך היה אלוף ועברתו את שמו (אינני זוכר לאיזה שם) ופון-פרידמן היה מתנגדו של לב. (מן הצד השני של המתרס).

זה היה הקורס הראשון שבו התיחסו לאימוני שדה. כבר היה מהיכן ללמדו - למדו מהמלחמה באוסטריה, למדו מהמלחמה בספרד - הבריגדה הבינלאומית. וכן לימדו טקטיקה ולימודי שדה ברמה מקצועית ולא חובבנית. אם עד הקורס הזה למדו על כלי נשק - המקלע של הנוטרים, או על מכבים, אבל לא דיברו על טקטיקה בשדה הקרב, כאן דיברו על נשק מסייע בשדה הקרב, על הצבת יחידות וכד'. אמנם ידענו כבר מה זה גודד אבל היינו בשלבים של הגנה מקומית. הגענו להפעלת פלוגה, לפיקוד על פלוגה וכאשר ב-47 התחילו לדבר על החלוקה ועל מדינה התחילו לארגן גדודים וחיטבות. היה כבר מפקד גליל-צפון - מגל"ץ. ידענו שזה צריך להיות גרעין לחטיבה אבל לא ידענו בדיוק מה זה אומר באופן מעשי. ואני אומר לך במלוא האחריות את הדברים הבאים - אמנם היינו קציני שדה, מפקדי פלוגה גדוד ומחלקה, אבל איך צריך להיות בנוי צבא לא ידענו בדיוק. אם צריך היה לפתור בעיות - היינו פותרים אותן ברמה של כיתה, עדיין לא היינו מסוגלים לפעול במסגרת גדולה יותר. וגם האופטימי ביותר בינינו לא היה מאמין שבתחילת 48, נוכל להפעיל גדודים. בוא נגיד, שב-15 למאי, עוד פעלו גדודים לא מאורגנים אבל באוגוסט 48 כבר פעלו חטיבות עם טיוע - פעילות של צבא סדיר אחרי 10 שנות אימונים.

ואם הזכרתי בתחילת דברי את הכוחות הפורשים, הרי שזה לא מתוך זלזול, ברור לי בכל מאת האחוזים שהיתה טעות בדרך שלהם ובשיטות שלהם - לא היינו יכולים להגיע למה שהגענו ללא הכוח המאורגן של הישוב כולו.

וכמוכן הצלחנו להגיע לזה משום שבפיקוד הגבוה ידעו לשלב בהצלחה את הידע שנרכש מהצבא הבריטי ואת רוח הלחימה של ה"הגנה".

הנסיון והידע שנרכש מהצבא הבריטי והמורל הגבוה היו שני היסודות העיקריים שבנו את הכוחות. היו חטיבות שלא שלבו את שני היסודות האלה בצורה נכונה וכדוגמא אפשר לקחת את חטיבת אלכסנדרוני שהיתה חטיבה מאורגנת ביותר על טהרת האסכולה הבריטית. לדעתי חטיבת גולני, היתה אחת ההצלחות, נחשבה לחטיבה בין הטובות ביותר לא רק מפני שהיה שם חומר אנושי טוב. הם הצליחו בזכותו של אברהם יופה שהיה ממארגני החטיבה - גודר 13 וגודר 12 ובזכותו של גולן שהיה טרג'נט-מייג'ור בצבא הבריטי ולא קצין בכיר. אלה ידעו לבנות את החטיבה על יסודות האסכולה הבריטית ועל רוח הלחימה של ה"הגנה", של הפלמ"ח.

ולמה אני אומר הפלמ"ח? - זו היתה הזרוע הראשונה שהגיעה לאימון מרוכז. בלימים שאנחנו עוד ישבנו בבית, וכשהיו צריכים להוציא אותנו לפעולה - קראו למ"פ יומיים קודם, ואחרי יומיים קראו לכולם ואז היינו יוצאים לאיזה קרב - הפלמ"ח כבר היה מאורגן ביחידות מאורגנות.

**ארכיון תיקי הישוב בגליל
כל תזכויות שמורות
לבלחה ואורי שרפמן
בתי"ץ יבנאל טל. 06-750488**

אתה אלת, מה היה חלקה של יבנאל?

חלקה של יבנאל נמדד בשני משורים - יבנאל נתנה תמיד, יחסית למספר תושביה, בני נוער רבים. אותי מפני שהנוער ליבנאל התחנך ברוח זו. הרבה מבני יבנאל השתתפו בקורסים שהתקיימו באותם הימים בארץ. בשנים מאוחרות יותר יבנאל אכנסה את הקורסים, וזו היתה בעיה קשה וגדולה לארח את הקורסים האלה. הקורס השני ישב אמנם בעכו בסופו של דבר. יבנאל נתנה את מלוא העזרה ואפילו עזרה חומרית להפעלת הקורסים האלה. וזו עובדה מבלי לפגוע בזכותם של ישובים אחרים. בנושא ההגנה, בנושאים שהיו קשורים בפעילות בהגנה, נתנה ליבנאל את הטון לכל מושבות הגליל. אם היו אלה מבצעים טרום-מלחמה או בהכנה למלחמת השחרור, ואני חושב - שכנושא זה אין חילוקי דעות. ושוב, זה בגלל כל ההיבטים שעליהם דיברנו קודם. אולי זו מקריות, אבל בארגון ההגנה האזורי היו מעורבים אנשי הדור הקודם ביבנאל. האנשים שלפנינו, כשהיה נחום קרמר איש מנחמיה שארגן את ארגון ההגנה האזורי, בין האנשים הפעילים היו אנשי יבנאל. שמואל צימרמן היה כוח ארגוני כלתי רגיל. משכמו ומעלה - אמרו עליו, יחזקאל ברנשטטר, חיים יופה, דוב יופה לקחו חלק פעיל. ומתיתיהו שהיה צעיר יותר שילב בין הדורות. יחזקאל ברנשטטר, חיים יופה ודוב יופה הודרכו עוד ע"י אנשי "השומר". מנחם הרשקוביץ מדגניה היה האיש הפעיל בנושאים אלה. וכאשר אנחנו "קיבלנו" את הנושא, הכל כבר היה "מקצועי". וצריך לזכור שהדברים התקדמו כל הזמן.

- האם כל המערכת הזאת התנהלה על בסיס של צבאיות בלבד או שהיתה גם איריה קלה יותר
שובבה?

**ארכיון הניקוי הישוב בגליל
כל הזכויות שמורות
לבלחה ואורי שרפמן
בית דן יבטאל טל. 06-730488**

- אני אינני קושר את הדברים. וכמו שכולם אומרים, הרג בערכים לא היתה טלויזיה ולא היה מה לעשות אז היו נפגשים בני נוער עם בני נוער ורוקדים "הורה". האוירה הכללית באותם הימים היתה אחרת, טובה. היתה אוירה של התנדבות, אוירה שהתאימה לאותה תקופה. אבל להגיד שקשרנו אימונים לאוירה של שמחה - בוא נהיה יותר מציאותיים.
אם נזכור את האימונים הראשונים שעשינו במרתף של מתיחיהו קסטיצקי. אני זוכר שקראו לנו לאימונים בפעם הראשונה. יוסף שיינוק הדריך בנשק, אנחנו אפילו לא ידענו שהוא היה בקורס. הוא היה אולי המדריך הראשון לנשק שהיה ביבנאל. אז, כשעשינו את האימונים במרתף של מתיחיהו קסטיצקי או באיזה פינה חשוכה אחרת, כולם הלכו לאימונים, כולם התאמנו באותו קורס. לא כך היה במקומות אחרים - החברים שלא גויסו עדיין לא ידעו על האימונים שהתנהלו ולכן אי אפשר לדבר בצורה כוללת על כל הנוער. אתה מדבר על התקופה שבה כבר יצאנו מהסודיות וזה השתלב באוירה הכללית של המקום - את הטיוולים עשינו במסוה של אימונים. אני זוכר שלקחתי מחלקה לאימוני שדה והלכנו מיבנאל לעין חרוד. לכאורה זה היה טיול וכאשר הגענו לעין חרוד היו ריקודים והיתה שירה אבל אלה למעשה ריו אימונים בתנועה בשדה. אני זוכר שאחד כך העברתי את כל המחלקה כעד 5 או 10 גרוש ברכבת העמק לצמח ואם אני לא טועה, המשאית של מנחם החזירה אותנו מצמח ליבנאל בעבור חצי לירה. (יתכן שזה היה האוטובוס של רשל). צריך להסתכל על הדברים מתוך הכרת המציאות של אותה תקופה. ובעיקר אסור לשכוח שהכל כאן עוד היה בשלטון מלא של הבריטים באותם הימים.

עד כמה שזכור לי, לא היו לנו אסונות. אבל צריך לזכור שכל מי שעוסק בנשק מסתכן. "כמעט אסונות" היו, אבל הצלחנו לצאת בלי אסונות ואולי זה בזכות השעור הראשון בו לימדו אותנו - שאין מפנים נשק לכיוון בן-אדם. אני יכול לספר לך לדאבוני על הרבה חברים טובים שגמרו את החיים באסונות שכאלה. אם אמרת מאיר פיני שקיבל את הדיסקית בפנים, הרי שמאיר היה אחד הקורסנטים בקורס של 39, והיה בחור שקיבל בכתף ונשאר נכה עד היום. כמו שאמרת - מי שעוסק בנשק מסתכן.

אומרים שלאנשי הגליל, ה"גלילאים", יש היגוי מיוחד בשפתם - הם מדברים ב"כ" דגושה, זאת משום שבראש פינה היה מורה לעברית שהגה כך את האות "כ". אומרים שלמסחאים יש מנגינה מיוחדת ובודאי שהיתה השפעה של אלה על אלה. אני אף פעם לא הסכמתי שליבנאלים יש היגוי מיוחד משלהם. אבל לילה אחד בדרך חזרה מאל-עריש שוכנעתי שגם ליבנאלים יש היגוי מיוחד. לילה אחד, בדרך חזרה מאל-עריש, אחרי סיור של שלושה ימים במצרים, נסעתי במכונית עם משה פיש בנו של אחד השומרים, ושוחחנו על הטלול. בדרך אספנו שני טרמפליסטים, חיללים, ארכיין חניקי הישוב בגליל

כל הזכויות שמורות
לבלחה ואורי שרפמן

הדלקתי את האור במכונית ושאלתי אותו - מאיך אתה מכיר אותי? בית-ך יבנאל טל. 06-750488

ענה לי הבחור - אני לא מכיר אותך, אבל אני לומד תורת ההיגוי באוניברסיסה.

נסינו לשחזר את נושאי השיחה ולא הזכרנו את יבנאל.

ואז סיכם הבחור ואמר - אתה רואה יש גם ליבנאל היגוי מיוחד משלה.